Сборник съдебна практика

РЕШЕНИЕ НА СЪДА (осми състав)

3 юни 2021 година*

„Преюдициално запитване — Съдебно сътрудничество по гражданскоправни въпроси — Регламент (ЕС) № 1215/2012 — Определяне на международната компетентност на съдилищата на държава членка — Член 5, параграф 1 — Работник, който е гражданин на държава членка — Договор, сключен с консулско представителство на тази държава членка в друга държава членка — Служебни задължения на работника — Липса на правомощия на публична власт“

По дело C-280/20

с предмет преюдициално запитване, отправено на основание член 267 ДФЕС от Софийски районен съд (България) с акт от 27 май 2020 г., постъпил в Съда на 25 юни 2020 г., в рамките на производство по дело

ZN

срещу

Генерално консулство на Република България в град Валенсия, Кралство Испания

СЪДЪТ (осми състав),

състоящ се от: N. Wahl, председател на състава, F. Biltgen и J. Passer (докладчик), съдии,

генерален адвокат: M. Campos Sánchez-Bordona,

секретар: A. Calot Escobar,

предвид изложеното в писмената фаза на производството,

като има предвид становищата, представени:

– за българското правителство, от М. Георгиева и Л. Захариева, в качеството на представители,

– за чешкото правителство, от M. Smolek, J. Vláčil и I. Gavrilova, в качеството на представители,

– за Европейската комисия, от M. Heller и Г. Колева, в качеството на представители,

предвид решението, взето след изслушване на генералния адвокат, делото да бъде разгледано без представяне на заключение,

постанови настоящото

* Език на производството: български.

Решение

1 Преюдициалното запитване се отнася до тълкуването на член 5, параграф 1 във връзка със съображение 3 от Регламент (ЕС) № 1215/2012 на Европейския парламент и на Съвета от 12 декември 2012 година относно компетентността, признаването и изпълнението на съдебни решения по граждански и търговски дела (ОВ L 351, 2012 г., стр. 1).

2 Запитването е отправено в рамките на спор между ZN и Генерално консулство на Република България в град Валенсия, Кралство Испания (наричано по-нататък „генералното консулство“) относно искане за плащане на обезщетение за неползван платен годишен отпуск.

Правна уредба

Правото на Съюза

3 Съображения 3—5 и 15 от Регламент № 1215/2012 гласят:

„(3) [Европейският съюз] си е поставил за цел поддържане и развитие на пространство на свобода, сигурност и правосъдие, inter alia, като улеснява достъпа до правосъдие, по-специално чрез принципа на взаимното признаване на съдебните и извънсъдебните решения по граждански дела. С оглед на постепенното изграждане на това пространство Съюзът следва да приеме мерки в областта на съдебното сътрудничество по гражданскоправни въпроси с трансгранични последици, по-специално когато това е необходимо за правилното функциониране на вътрешния пазар.

(4) Някои различия между националните норми, които са приложими по отношение на компетентността и признаването на съдебни решения, затрудняват гладкото функциониране на вътрешния пазар. Затова от съществено значение са разпоредбите за уеднаквяване на правилата по спорове за компетентност по граждански и търговски дела и за осигуряване на бързо и опростено признаване и изпълнение на съдебни решения, постановени в държава членка.

(5) По смисъла на член 81 от Договора за функционирането на Европейския съюз (ДФЕС) тези разпоредби са в обхвата на съдебното сътрудничество по гражданскоправни въпроси.

[…]

(15) Правилата за компетентността следва да са във висока степен предвидими и основани на принципа, че компетентността по правило се основава на местоживеенето на ответника. Винаги следва да е налице компетентност на това основание, освен в няколко ясно определени случаи, когато предметът на спора или автономията на страните обосновава различен свързващ фактор. Местоживеенето на [юридическо лице] трябва да се определя автономно, така че общите правила да се направят по-прозрачни и да се избегнат спорове за компетентност“.

4 Член 1, параграф 1 от посочения регламент гласи:

„1. Настоящият регламент се прилага по граждански и търговски дела, независимо от естеството на съда или правораздавателния орган. Той не обхваща, по-специално, данъчни, митнически или административни дела, нито отговорността на държавата за действия или бездействия при упражняването на държавна власт (*acta iure imperii*).

[…]“.

5 Член 5, параграф 1 от този регламент предвижда:

„Срещу лица, които имат местоживеене в държава членка, могат да бъдат предявявани искове в съдилищата на друга държава членка само при съблюдаване на правилата, установени в раздели 2—7 от настоящата глава“.

6 Член 7, параграф 1 от този регламент гласи следното:

„Срещу лице, което има местоживеене в държава членка, могат да бъдат предявявани искове в друга държава членка:

1. а) по дела, свързани с договор — в съдилищата по мястото на изпълнение на въпросното задължение;
   б) за целите на настоящата разпоредба и освен ако не е договорено друго, мястото на изпълнение на въпросното задължение е:

   – в случая на продажба на стоки, мястото в държава членка, където съгласно договора са доставени стоките или е трябвало да бъдат доставени,

   – в случая на предоставяне на услуги, мястото в държава членка, където съгласно договора услугите са били предоставени или е трябвало да бъдат предоставени;
   в) ако не се прилага буква б), тогава се прилага буква а)“.

7 Раздел 5 от посочения регламент урежда компетентността при индивидуални трудови договори. Член 20 от същия регламент се съдържа в посочения раздел и предвижда:

„1. По дела във връзка с индивидуални трудови договори компетентността се определя от настоящия раздел, без да се засягат член 6, член 7, параграф 5, а ако искът е предявен срещу работодател — член 8, параграф 1.

2. Когато работник или служител сключи индивидуален трудов договор с работодател, който няма местоживеене в държава членка, но има клон, агенция или друго представителство в някоя от държавите членки, при спорове, възникнали във връзка с дейността на клона, агенцията или представителството, работодателят се счита за имащ местоживеене в тази държава членка“.

8 Член 21 от Регламента също е включен в този раздел и гласи:

„1. Срещу работодател с местоживеене в държава членка може да бъде предявен иск:

а) в съдилищата на държавата членка, където има местоживеене; или

б) в друга държава членка:
   i) в съдилищата по мястото, където или откъдето работникът или служителят обичайно осъществява дейността си, или в съдилищата по мястото, където последно е осъществявал дейност, или
   ii) ако работникът или служителят не осъществява обичайно или не е осъществявал обичайно дейността си в никоя държава, в съдилищата по мястото, където предприятието, което е наело работникът или служителят, е разположено или е било разположено.

2. Срещу работодател, който няма местоживеене в държава членка, може да бъде предявен иск в съдилищата на държава членка в съответствие с параграф 1, буква б)“.

Българското право

Кодекс на труда

9 Член 362 от Кодекса на труда предвижда:

„[…] Трудовите спорове между работници или служители - български граждани, работещи в чужбина, и български работодатели в чужбина са подсъдни на надлежния съд в София, а когато работникът или служителят е ответник - на надлежния съд по неговото местожителство в страната“.

Закон за дипломатическата служба

10 Член 21 от Закона за дипломатическата служба гласи:

„(1) […] Задграничното представителство на Република България е териториално структурно звено на Министерството на външните работи, което осъществява дипломатическа и/или консулска дейност в друга държава или при международни правителствени организации.

(2) Задгранични представителства са:

1. посолствата;

2. постоянните представителства и постоянните делегации при международните правителствени организации;

3. генералните консулства, консулствата, вицеконсулствата и консулските агентства;

4. дипломатическите бюра и бюрата за връзка;

5. специалните мисии по смисъла на Конвенцията за специалните мисии, приета от ОС на ООН на 8 декември 1969 г. […].

(3) Откриването, определянето на вида и закриването на задграничните представителства се извършва от Министерския съвет по предложение на министъра на външните работи“.

11 Член 22 от Закона за дипломатическата служба предвижда:

„(1) Задграничното представителство се състои от ръководител, дипломатически служители, административно-технически служители и обслужващ персонал по смисъла на Виенската конвенция за дипломатическите отношения, съставена във Виена на 18 април 1961 г. […], Виенската конвенция за консулските отношения, съставена във Виена на 24 април 1963 г. […], и Конвенцията за специалните мисии.

(2) В задграничното представителство могат да се създават служби в зависимост от неговия вид, функции и състав.

[…]“.

12 Член 80 от този закон гласи следното:

„Ръководителят на задгранично представителство може да сключи договор за работа с местно лице след писмено разрешение на министъра на външните работи, дадено въз основа на мотивиран доклад“.

Спорът в главното производство и преюдициалният въпрос

13 ZN е българска гражданка с местожителство в София, притежаваща разрешение за пребиваване в Испания, където в качеството на изпълнител е предоставяла услуги, свързани с дейността на генералното консулство.

14 На 30 април 2019 г. ZN предявява в България иск срещу генералното консулство, от една страна, за признаване на правоотношението ѝ за трудово, и от друга, за заплащане на обезщетение за неползван платен годишен отпуск, а именно 120 дни неползван годишен отпуск (по 30 дена на година) за периода от 2 януари 2013 г. до 29 юни 2017 г.

15 ZN поддържа, че през посочения период е предоставяла услуги във връзка с приемане на документи по преписки, образувани в консулството от български граждани, и администрирането им по силата на шест последователни договора, сключени с генералното консулство.

16 ZN твърди, че съгласно Закона за дипломатическата служба задграничните представителства на Република България могат да наемат лица само по трудови договори, които са предвидената форма за правоотношението между работодател и работник или служител. В това отношение тя уточнява, че сключените договори отговарят на изискванията за съдържание на трудовия договор по българското право.

17 От своя страна генералното консулство оспорва компетентността на българските съдилища да се произнесат по спора в главното производство и твърди, че компетентни са испанските съдилища в качеството им на съдилища по месторабота на ZN.

18 Запитващата юрисдикция има съмнения относно това дали са налице трансгранични последици, доколкото спорът в главното производство се води между български работник и български работодател и правоотношението им се намира в тясна връзка с Република България.

19 Освен това запитващата юрисдикция отбелязва, че българското законодателство изрично предвижда, че при договори, сключени между български работодател в чужбина и работещ в чужбина български гражданин, евентуалните спорове може да се разглеждат само от българските съдилища. Затова според запитващата юрисдикция, доколкото генералното консулство представлява поделение на български държавен орган, разположено на територията на друга държава членка, и дейността му по принцип е свързана с обслужване на българските граждани, Регламент № 1215/2012 не се прилага за споровете между граждани на държава членка и консулските представителства на същата държава членка в друга държава членка.

20 При това положение Софийски районен съд (България) решава да спре производството и да постави на Съда следния преюдициален въпрос:

„Следва ли член 5, параграф 1 от Регламент (ЕС) № 1215/2012 във връзка със съображение трето от преамбюла на същия да се тълкува в смисъл, че Регламентът се прилага при определяне на международната компетентност на съда на държава членка по спор между работник от тази

държава и консулска служба на същата държава на територията на друга държава членка, или същите разпоредби следва да се тълкуват в смисъл, че такъв спор следва да се реши според националните правила за компетентност на държавата на общата националност на страните?“.

По преюдициалния въпрос

21 С въпроса си запитващата юрисдикция иска по същество да се установи дали член 5, параграф 1 във връзка със съображение 3 от Регламент № 1215/2012 трябва да се тълкува в смисъл, че този регламент се прилага за целите на определянето на международната компетентност на съдилищата на държава членка да разгледат спор между работник от държава членка и консулско представителство на тази държава членка, което се намира на територията на друга държава членка.

22 За да се отговори на преюдициалния въпрос, който се отнася до член 5, параграф 1 във връзка със съображение 3 от Регламент № 1215/2012, е необходимо да се определи дали Регламент № 1215/2012 е приложим за случая по спора в главното производство.

23 В това отношение следва да се провери, на първо място, дали спорът в главното производство попада в приложното поле на Регламент № 1215/2012 като спор по „гражданск[о] и търговск[о] дел[о]“ по смисъла на член 1, параграф 1 от този регламент.

24 Доколкото Регламент № 1215/2012 замества Регламент (ЕО) № 44/2001 на Съвета от 22 декември 2000 година относно компетентността, признаването и изпълнението на съдебни решения по граждански и търговски дела (ОВ L 12, 2001 г., стр. 1; Специално издание на български език, 2007 г., глава 19, том 3, стр. 74), направеното от Съда тълкуване на разпоредбите на последния регламент важи и за Регламент № 1215/2012, когато разпоредбите на тези два инструмента от правото на Съюза могат да се квалифицират като „еквивалентни“ (решение от 16 ноември 2016 г., Schmidt, C-417/15, EU:C:2016:881, т. 26 и цитираната съдебна практика).

25 В това отношение следва да се отбележи, че съгласно член 1, параграф 1, първо изречение от Регламент № 44/2001 той се прилага по граждански и търговски дела. Тълкуването на понятието „граждански и търговски дела“ води до изключване на някои съдебни решения от приложното поле на посочения регламент поради елементите, които характеризират естеството на правоотношенията между страните по спора, или предвид предмета на същия (вж. по-специално решение от 28 април 2009 г., Apostolides, C-420/07, EU:C:2009:271, т. 42 и цитираната съдебна практика).

26 Така Съдът приема, че макар някои спорове между органи на публичната власт и частноправни субекти да могат да попаднат в приложното поле на Регламент № 1215/2012, това не се отнася за случаите, когато действията на органа на публична власт са свързани с упражняването на публична власт. Всъщност проявлението на правомощия на публична власт от една от страните по спора, поради това че последната упражнява власт, простираща се отвъд правните норми, приложими към правоотношенията между частни лица, изключва такъв спор от гражданските и търговски дела по смисъла на член 1, параграф 1 от Регламент № 1215/2012 (вж. решение от 28 февруари 2019 г., Gradbeništvo Korana, C-579/17, EU:C:2019:162, т. 49 и цитираната съдебна практика).

27 При спор между посолство на трета държава на територията на държава членка и служителите му Съдът приема, че функциите на дадено посолство съгласно член 3 от Виенската конвенция за дипломатическите отношения, сключена във Виена на 18 април 1961 г., се състоят преди всичко в представляване на изпращащата държава, в защитата на нейните интереси, както и в насърчаване на отношенията с приемащата държава. При упражняване на тези функции посолството, както всяка друга обществена институция, може да действа iure gestionis и да

стане носител на права и задължения с гражданскоправен характер вследствие по-конкретно на сключването на частноправни договори. Такъв е случаят, когато то сключва трудови договори с лица, изпълняващи функции, които не се отнасят до упражняването на публична власт (решение от 19 юли 2012 г., Mahamdia, C-154/11, EU:C:2012:491, т. 49).

28 Това е така на по-силно основание и когато става въпрос за спор между генерално консулство и лице, което предоставя услуги с личен труд в това консулство във връзка с приемане на документи по преписки, образувани в него от български граждани, и администрирането им — услуги, които не се отнасят до упражняването на публична власт и няма опасност да засегнат интересите на Република България в областта на сигурността (вж. в този смисъл решение от 19 юли 2012 г., Mahamdia, C-154/11, EU:C:2012:491, т. 56).

29 Следователно спор, произтичащ от договор като разглеждания в главното производство, може да попадне в приложното поле на Регламент № 1215/2012 като спор по гражданско и търговско дело. Запитващата юрисдикция обаче следва да определи дали това е така с оглед на всички факти по главното производство.

30 На второ място, що се отнася до чуждестранния елемент, чието наличие обуславя приложимостта на посочения регламент, следва да се отбележи, че макар в съображения 3 и 26 от Регламент № 1215/2012 да се използва понятието „трансгранични съдебни спорове“, този регламент не съдържа определение на това понятие.

31 Член 3, параграф 1 от Регламент (ЕО) № 1896/2006 на Европейския парламент и на Съвета от 12 декември 2006 година за създаване на процедура за европейска заповед за плащане (ОВ L 399, 2006 г., стр. 1; Специално издание на български език, 2007 г., глава 19, том 9, стр. 108) определя еквивалентното понятие „трансграничен случай“ като случай, при който поне една от страните има местоживеене или обичайно пребивава в държава членка, различна от държавата членка на сезирания съд (решение от 7 май 2020 г., Parking и Interplastics, C-267/19 и C-323/19, EU:C:2020:351, т. 33).

32 Тъй като и двата регламента са от областта на съдебното сътрудничество по гражданскоправни въпроси с трансгранични последици, следва да се хармонизира тълкуването на еквивалентните понятия, които законодателят на Съюза е използвал в тези регламенти (решение от 7 май 2020 г., Parking и Interplastics, C-267/19 и C-323/19, EU:C:2020:351, т. 35).

33 Въз основа на посочения член 3, параграф 1 Съдът е приел, че доколкото седалището на заявителя в заповедно производство е в държава членка, различна от тази на сезирания съд, спорът има трансграничен характер и следователно попада в приложното поле на Регламент № 1896/2006 (решение от 7 май 2020 г., Parking и Interplastics, C-267/19 и C-323/19, EU:C:2020:351, т. 34 и цитираната съдебна практика).

34 В това отношение следва да се отбележи във връзка със сключените от дадено посолство от името на държавата трудови договори, че това посолство е „представителство“ по смисъла на член 18, параграф 2 от Регламент № 44/2001, доколкото функциите на работниците, с които то е сключило договори, са свързани с осъществяваната от посолството в приемащата държава дейност по управление (решение от 19 юли 2012 г., Mahamdia, C-154/11, EU:C:2012:491, т. 52).

35 Този извод се налага на още по-силно основание, когато трудовият договор е сключен не от посолство, а от генерално консулство, стига да са изпълнени условията, изброени в точка 48 от решение от 19 юли 2012 г., Mahamdia (C-154/11, EU:C:2012:491).

36 По аналогия следва да се приеме, че генералното консулство е „представителство“ за целите на Регламент № 1215/2012, тъй като отговаря на критериите, установени в практиката на Съда. По-точно, в качеството му на териториално структурно звено на Министерството на външните

работи, за външния свят генералното консулство се явява трайно продължение на това министерство. Генералното консулство представлява министерството в приемащата държава, ръководи се от генерален консул и може самостоятелно да поема права и задължения с гражданскоправен характер. От това следва, че консулството може да се възприема като център на дейност в съответствие с приетото в точки 49 и 50 от решение от 19 юли 2012 г., Mahamdia (C-154/11, EU:C:2012:491).

37 От това следва, че доколкото консулството е „представителство“ на една държава членка в друга държава членка, трябва да се счита, че една от страните по спора има местоживеене или пребивава обичайно в държава членка, различна от тази на сезирания съд.

38 В това отношение следва да се припомни, че разглежданите в главното производство договори за предоставяне на услуги са сключени в Испания и задълженията, възникнали по силата на тези договори, са изпълнени в същата държава членка.

39 С оглед на изложеното по-горе следва да се заключи, че спорът по главното производство има трансгранични последици.

40 Доколкото преюдициалният въпрос се отнася само до прилагането на Регламент № 1215/2012, но не и до определянето на компетентността на българските или испанските съдилища в конкретния случай, запитващата юрисдикция следва да направи съответните изводи, що се отнася до прилагането на член 362 от българския Кодекс на труда.

41 При тези обстоятелства на поставения въпрос следва да се отговори, че член 5, параграф 1 във връзка със съображение 3 от Регламент № 1215/2012 трябва да се тълкува в смисъл, че този регламент се прилага за целите на определянето на международната компетентност на съдилищата на държава членка да разгледат спор между работник от държава членка, който не изпълнява служебни задължения, свързани с упражняване на публична власт, и консулско представителство на тази държава членка на територията на друга държава членка.

По съдебните разноски

42 С оглед на обстоятелството, че за страните по главното производство настоящото дело представлява отклонение от обичайния ход на производството пред запитващата юрисдикция, последната следва да се произнесе по съдебните разноски. Разходите, направени за представяне на становища пред Съда, различни от тези на посочените страни, не подлежат на възстановяване.

По изложените съображения Съдът (осми състав) реши:

Член 5, параграф 1 във връзка със съображение 3 от Регламент (ЕС) № 1215/2012 на Европейския парламент и на Съвета от 12 декември 2012 година относно компетентността, признаването и изпълнението на съдебни решения по граждански и търговски дела трябва да се тълкува в смисъл, че този регламент се прилага за целите на определянето на международната компетентност на съдилищата на държава членка да разгледат спор между работник от държава членка, който не изпълнява служебни задължения, свързани с упражняване на публична власт, и консулско представителство на тази държава членка на територията на друга държава членка.

Подписи